

סיכומי הדרך היומי

מחודדים

בפיך (קידושין ל')

ת"ר ושונתם שיהיו דברי תורה

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשע"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

לשמיעת הסיכומים: 0799-379-634

נא להתפלל עבור פינחס בן פייגא מרים

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשע"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

דבר המערכת

תיקון העולם

בדפים שלפננו במסגרת לימוד דף היומי עיקר הסוגיות עוסקות בתקנות שונות שתקנו חז"ל בעניני בין אדם לחבירו משום תיקון העולם ודרכי שלום, חז"ל מלמדים לנו שעל האדם לוותר על זכויותיו עבור הזולת, וכיצד יש להתנהג בדרכי שלום וליתן להזולת הרגשה טובה גם במקום שמן הדין אינו מגיע לו - תיקון העולם - להביא העולם לידי תיקונו ותכליתו השלם והשלום, ולהביא את עצמו - העולם קטן שלו לידי תיקונו ותיקון נפשו ומטרת מציאותו בעולם הזה, וכמאמר הישמח משה זי"ע עה"פ 'נעשה אדם', שהקב"ה אומר לאדם עצמו: הבה נעשה אדם שנינו יחד, תתקן את עצמך ותביא עצמך לידי שלימות, מה שנראה לאדם כהפסד וקלקול כשמוותר להזולת מלמדים אותנו חז"ל - אדרבה, זהו תיקונו.

ובאמצע הסוגיות של תיקון העולם ישנם הסוגיות של חורבן בית המקדש, 'אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים' (נ"ה:), בעל הסעודה לא רצה לוותר על שלו, לא היה איכפת לו הצער והבזיון של הזולת. 'תניא, אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושא, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו' (נ"ז:). קשה מאוד להבין שמחמת מעשה רע של אדם אחד התרחש חורבן בית המקדש, אך יתכן שנתמלא סאתן לפני כן אך מעשה זה היה המכה בפטיש, ואילו התגבר בעל הסעודה על נסיונו היה הקב"ה מבטל גזירת החורבן ובזכות ויתורו היה תיקון העולם. עוד משמע שעיקר קפידת בר קמצא היתה מה שאמר 'הואיל והווי יתבו רבנן ולא מחו ביה שמע מיניה קא ניחא להו' (נ"ו:), עיקר צערו היה על תלמידי חכמים, איפה רגשם ולבם, הלא תכלית התורה הוא להזדכך במידות טובות, 'כל התורה כולה מפני דרכי שלום הוא, דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום' (נ"ט:), וכמו שאמר הלל לגוי שבא להתגייר 'מה דסני עלך לחברך לא תעביד זהו כל התורה כולה' (שבת ל"א), וכשלא ראה כן אצל החכמים צערו של בר קמצא עבר כל גבול, הלא הם כן יודעים ומבינים צערי, הלא נזדככו בכח התורה, ואם כל זה הם לא מרחמים עלי, ועל צער זה שנגרם ע"י הת"ח נגזר גזר דין של החורבן, על עלבונה של תורה וחילול שם שמים והקפידה הנוראה של תופסי דגל התורה.

סוגיות אלו קבעו חז"ל במסכת גיטין, כל מטרת חיי הנשואין הוא 'לא טוב היות האדם לבדו', כדי להביא האדם לידי תיקונו השלם עם מידות טובות ולוותר ולרחם על הזולת ולהחשיבו, ע"י גט מפסיד הוא ההזדמנות לתקן את עצמו, ולכן א"ר אלעזר 'כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות' (צ:), האדם על ידי הטבתו גם במקום שהוא על חשבון זכויותיו הם הקרבנות שמקריב מעצמו על מזבח ה' המביא תיקונו בעולמו, וכמגרשה החריב בית מקדשו.

ואם ע"י צער הנגרם לאדם אחד היה חורבן בית המקדש וקלקול העולם, מידה טובה מרובה שויתור של אדם אחד והרגשת השני יכול להביא בנין בית המקדש.

'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום'

שבת קודש פרשת יתרו - כ' שבט תשע"ז

דף מ"ח ע"א

המוכר שדה בזמן שהיובל נוהג דכל מכירת קרקע היא לפירות שהרי הגוף חוזר ביובל, לרבי יוחנן מביא וקורא דקנין פירות כקנין הגוף, לר"ל מביא ואינו קורא דקנין הפירות לאו כקנין הגוף, אע"פ שירד על דעת לקנות גוף הקרקע, ורבי יוחנן סובר דקנין פירות כקנין הגוף דמי גם אם ירד רק לקנות הפירות. הקונה אילן וקרקעו או ג' אילנות דקנה הקרקע מביא וקורא, לר"ל רק בזמן שאין היובל נוהג שאין השדה חוזרת ביובל.

לרב חסדא הא דסובר ר"ל דהמביא ביכורים בזמן שהיובל נוהג מביא ואינו קורא היינו רק מיובל שני שמנו ישראל ואילך שכבר הורגלו להחזיר קרקעות דסמכא דעתיה דמוכר דודאי יחזור לו ולוקח בטוח שיחזירנה, אבל ביובל ראשון מביא וקורא.

'ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש לה' אשר לא משדה אחוזתו יתור הוא, קנה שדה מאביו ומת אביו לא ירש בשדה זו כלום דקנין פירות כקנין הגוף דמי, ולכן לר"מ אם הקדישה ואח"כ מת אביו חוזרת לו כשיצאה ביובל כדן הקדיש שדה מקנה, אבל מת אביו ואח"כ הקדישה אינה חוזרת לו וכדן הקדיש שדה אחוזה מכח יתור הקרא, לרבי יהודה ור"ש גם אם הקדיש ואח"כ מת אביו דינה כשדה אחוזה, ממה דכתיב אשר לא משדה אחוזתו ולא כתיב אשר לא אחוזתו.

לרבי יוחנן דאחין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה ומחזירין זה לזה ביובל, אף על פי כן מביאין וקורין דסובר דקנין פירות כקנין הגוף, ואילו לא היה סובר דקנין הגוף הוא לא היה קורא אלא אם היה יורש אחד בן יורש אחד עד יהושע"ו.

רבא הביא ראייה מפסוק כדעת ריש לקיש ממה דכתיב בשנת היובל 'במספר שני תבואות ימכר לך' משמע דאינו מוכר הקרקע אלא תבואות של כל שנה, וממה דתניא דבכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאחין מחמת שמכרה אביהן דלא מכר אלא הפירות והיה האב מוחזק בקרקע לפני מותו"ו.

דף מ"ח ע"ב

בעל הבא לדון בנכסי אשתו צריך הרשאה מאשתו, אע"פ שיש לו בהן קנין פירות דלאו כקנין הגוף הוא, אבל אם יש לו תביעה על הפירות יכול לידון עמו גם על גוף.

פרק הניזקין

הניזקין גובין דמי נזקן מעידית, בעל חוב מבינונית, כתובת אשה מזיבורית מפני תיקון העולם, לר"מ כתובת אשה מבינונית.

מדאורייתא ניזק גובה מעידית, ואם עידית דניזק כזיבורית דמזיק, לר"ע נותן המזיק מעידית שלו, לרבי ישמעאל מדאורייתא נותן לו מזיבורית שלו כיון שהיא כעידית דניזק, ומפני תיקון העולם נותן לו מעידית דמזיק.

אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית מפני תיקון העולם.

סיכומי התוספות

א. קי"ל קנין פירות כקנין הגוף, רק בכתב לבנו מהיום ולאחר מיתה קי"ל דלאו כקנין הגוף דמי, שאר אמוראים חולקין על רבי יוחנן דאע"ג דאחין כלקוחות אין מחזירין זה לזה ביובל דדוקא מכר אמר רחמנא דמחזיר ולא ירושה ומתנה.

ב. מיהו רבא עצמו לא ס"ל כר"ל.

דף נ' ע"א

ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד דלא נתכוון להשתעבד אלא כדי שישאו, כיון דהיא לא הוציאה כלום משלה, קבלן על חוב לכו"ע משתעבד, ונחלקו בערב על חיוב וקבלן על כתובה, אם משתעבד כשאין נכסים להמחיב, ולהלכה משתעבד.

מלוה שהתנה עם הלוה לגבות מן העידית ומת הלוה, לרב נחמן גובה מן הזיבורית, וכן הוכיח אביי מכל בעל חוב שדינו לגבות מבינונית ואעפ"כ מן היתומים גובה מזיבורית, לרבא בהתנה לגבות מן העידית גובה מן העידית כיון דנשתעבד מדאורייתא דכתיב 'אנכי אערבנו', ואין ראייה מכל בעל חוב שדינו מדאורייתא לגבות מזיבורית והיא דגובה מבינונית היינו מתקנת חכמים שלא תנעול דלת בפני לוי, אבל מיתומים לא תקנו כן.

מת המזיק לרב נחמן ואביי גובה מזיבורית דיתמי, לרבא גובה מעידית כדין כיון דמשועבד לו מדאורייתא, ולפי רבי ישמעאל בעידית דניזק כזיבורית דמזיק מעיקר דין דאורייתא גובה מזיבורית דמזיק, וחכמים תקנו דגובה מעידית דמזיק, אם מת המזיק גובין מזיבורית שלו כדין דאורייתא.

הזיק זיבורית גובה מעידית ואפילו מעדי עדיות, אם נשתדוף העידי עדיות ועדיין יש לו עידית בינונית וזיבורית מעיקר הדין יכול לדחות לזיבורית אלא מפני תיקון העולם גובה מן הבינונית, ואם מת המזיק גובה מזיבורית גם לרבא כיון דמדאורייתא אין לו שעבוד על העידית ובינונית.

תקנת חכמים דאין גובין מנכסי יתומים אלא מזיבורית היינו משום דמדאורייתא בעל חוב גובה מזיבורית ותקנו רבנן דשלא תנעול דלת בפני לוי יגבה מבינונית, אבל אם מת הלוה גובה מזיבורית אפילו מיתומים גדולים דאינו עולה על דעת המלוה דשמא ימות הלוה ולא יגבה מעידית שתנעול דלת משום כן.

הבא ליפרע מנכסי יתומים תקנו חכמים דאפילו יש לו שטר לא יגבה אלא בשבועה אפילו אם היתומים הם גדולים.

דף נ' ע"ב

איבעיא, קרקע שיש עליו שעבוד שנתנו במתנה האם בעל חוב גובה ממנו במקום שיש בני חורין, האם חכמים תקנו דאין גובין ממשועבדים במקום שיש בני חורין היינו רק בלוקח השדה משום שלא יפסידו הלקוחות, או גם מקבל מתנה דומה ללוקח דעל כרחק המקבל נתן לו איזה הנאה דאם לא כן לא היה נותן לו מתנה.

שכיב מרע שאמר תנו מאתיים זוז לפלוני שאני חייב לו וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני אין אומרים דכל הקודם בשטר צואה זכה ליקדם שלא יטלו אחרונים אלא מה ששייר הראשון, כיון דלא אמר אחריו לפלוני, לפיכך אם יצא שטר של חוב מוקדם גובין מכולן, אבל אמר תנו מאתיים זוז לפלוני ואחריו לפלוני וכו' כל הקודם בשטר צוואה זכה לפיכך יצא עליו שטר חוב מוקדם גובה מהאחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו.

אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים לר"ל לפי שאין כתובין והוה כמלוה על פה, לרבי חנינא לפי שאין קצובין.

דף נ"א ע"א

איבעיא הא דאמר רבי חנינא דאין גובין ממשועבדים לאכילת פירות משום דאין דמיו קצובין אם כוונתו לומר דאין כתובין וקצובין, או דאין קצובין לבד, אבל אם הוא קצוב אע"פ שאינו

אין גובין מנכסי יתומים אלא מזיבורית מפני תיקון העולם.

לוקח קרקע מן הגזלן ואכל פירות והשביחה, כשהגזל מוציא ממנו וחוזר הלוקח על המוכר לו גובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי כתב לו שטר מכירה באחריות והרי היא כמלוה בשטר, ואת הפירות והשבח מנכסים בני חורין.

המוציא מציאה ומחזירה והבעלים אומרים שלא החזיר כולה לא ישבע מפני תיקון העולם.

אכל ערוגה בין ערוגות דכחושות ושמנות ולא ידעינן אם אכל כחושה או שמינה, לרב אידי בר אבין זהו החידוש דקרא דמיטב שדהו ישלם דמשלם כערוגה שמינה מספק, לרבא במקום ספק אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה.

דף מ"ט ע"א

מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם לר"ע היינו מיטב של מי שמשלם דהיינו המזיק, ולרבי ישמעאל משלם כמיטב דניזק דילפינן מגזירה שוה משדה האמור בפסוק דובער בשדה אחר דהיינו שדהו דניזק, ודווקא אם מיטב דניזק כזיבורית דמזיק אבל אם זיבורית דמזיק הוא פחות מעידית דניזק צריך המזיק לשלם ממיטב דמזיק וכפשטות משמעות הפסוק דמיטב שדהו ישלם.

'שור רעהו' ולא שור של הקדש, לחכמים בין של הדיוט שנגח להקדש ובין של הקדש שנגח להדיוט פטור, לר"ש בן מנסיא של הקדש שנגח להדיוט פטור והדיוט להקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם, וכן סובר ר"ע.

דף מ"ט ע"ב

מה דקתני במתניתין דגובין ממיטב מפני תיקון העולם, לרבינא היינו כדעת ר"ע דמדאורייתא גובין מעידית דמזיק ור"ע דרש טעם הקרא דגובין מעידית כדי שיאמר אדם למה אני גוזל וחומס למחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי.

בעל חוב גובה מבינונית כדי שלא יראה אדם לחבירו שדה ודירה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי, ולא מזיבורית שלא תנעול דלת בפני מלוים.

כתובת אשה לרבי יהודה מזיבורית שיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להינשא, לר"מ בבינונית.

תקנו רבנן כתובה ממנו כשהוא מוציאה ולא תקנו ממנה כשהיא גורמת הגט, דהאיש מוציאה מרצונה ושלא לרצונה והאשה מוציאה רק לרצונה.

למר זוטרא כתובת אשה מיניה דידיה גובה מבינונית גם לרבי יהודה, ופלוגתא ר"מ ורבי יהודה היינו מיתמי, דלרבי יהודה מזיבורית כדין שאר חובות דגובין מיתמי מזיבורית, וכן אם גובה מערב קבלן, לר"מ מבינונית כדי שיהיו אנשים נושאים חן בעיני הנשים ואינו דומה לשאר חובות, הגמרא דוחה שיטת מר זוטרא דמשמעות הברייתא הוא דלרבי יהודה גובין מזיבורית גם מיניה דידיה, מדקתני דטעמו הוא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להינשא וטעם זה שייך גם מיניה דידיה.

ערב קבלן על הכתובה היינו שהתפיס האיש להאשה מטלטלין לכתובה והיא מסרתן להערב והוא החזירן להאיש, יש מאן דאמר דאינו משתעבד אלא אם יש להאיש קרקע בשעה שנתחייב בכתובה דאז סמוך הערב וגמר ומשעבד נפשו, ולפי האביעית אימא אם הערב הוא אבי האיש נשתעבד גם אם אין לבנו קרקעות בשעה שנתחייב בכתובה.

סיכומי התוספות

- ג. ואח"כ אשתדוף ואז גובין מהערב, אבל אם יש להאיש קרקע גם בשעת הגט אין גובין מהערב.
- ד. ואם הערב לקח המעות מיד המלוה ונתנו ביד הלוה גובה מן הערב אפילו יש להלוה קרקע בשעת פרעון, ולתוס' ה"ה כל קבלן, ורק בערב סתם הדין הוא דאין גובין ממנו אלא אם אין להלוה
- ה. לתוס' מדאורייתא משועבדים לו, ואם המזיק העמיד בהמתיו לרעות על קרקעות הניזק העומד למרעה אין דינו כניזק לשלם מיטב אלא דינו כבעל חוב, ואם מת המזיק גובין מזיבורית.

כתוב כגון מלוה על פה גובה ממשעבדלי, ועישור נכסים לנדונית יתומה מוציאים ממשועבדים אע"פ דקצוב ולא כתוב דיש לה קול דמשעה שמת האב הכל יודעין שהבת נוטלת עישור נכסים.

קנו מיד הבעל לזון בת אשתו חמש שנים גובה מנכסים משועבדים שקצובין אע"פ שאינן כתובים משום דסתם קנין לכתובה עומד, אבל אם קנו מידו על חיוב מזונות בתו ומת אינן גובין ממשועבדים כיון דאוכלת בלאו הכי מתנאי ב"ד חוששין שמא התפיסה מעות לפני מותו ויהא בידה לזון מהם.

הקונה שדה גזולה מגזולן והשביחה ואחר כך מכר הגזולן אחת מקרקעותיו, וחזר הנגזל על לוקח הראשון והוציא השדה הגזולה מידו חוזר הלוקח הראשון ומוציא שיעור השבח מלוקח שני דהכל יודעין שהגזולן מכר לו שדה הגזולה באחריות והשבח היה קיים בשעה שקנה לוקח השני שדהו.

דף נ"א ע"ב

מודה במקצת צריך לישבע, דאין לו מיגו להיות נאמן על השאר שהרי יכול לכפור הכל דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, ולא אמרינן דכיון דחושדין אותו שכופר במקצת הרי הוא חשוד גם על שבועה דאינו חשוד על הממון שהרי לא כפר בכולו והטעם דלא הודה בכל המנה משום דדוחה התשלום עד שיהיה לו לשלם.

חייב אני מנה לאביך ופרעתי לו חציו פטור משבועת מודה במקצת דמשיב אבידה הוא, ואם בנו תובעו כל המנה לחכמים נשבע כיון דיש לו מיגו דהיה יכול לכפור הכל דסוברים דבבנו היה יכול להעיז וא"כ הוא משיב אבידה ופטור מן השבועה, לרבי אליעזר בן יעקב גם בבנו אינו מעיז ואינו משיב אבידה.

התובע מחבירו שני כסין מצאתי לי והנתבע אומר לא מצאתי אלא אחד לפי רבי יצחק נשבע כיון שהלה תובעו אינו מעיז פניו לכפור בו וכשיטת רבי אליעזר בן יעקב, אבל אם תובעו שני שוורין קשורין מצאתי לי והלה אומר לא היה אלא אחד אינו נשבע דשוורים יכולים להנתק זה מזה וטענת התובע הוא טענת שמא, ואם טוען שני שוורין קשורין מצאתי והלה אומר מצאתי והחזרתי אחד נשבע.

אין נשבעין על טענת חרש שזוטה וקטן דכתיב בפרשת שבועת מודה במקצת 'איש', אבל בא בטענת אביו לרבי אליעזר בן יעקב נשבע אפילו הוא קטן, לחכמים אינו נשבע לו על טענת אביו אפילו אם הבן גדול.

יום רביעי פרשת משפטים - כ"ד שבט תשע"ז

דף נ"ב ע"א

אפוטרופוס חייב לתרום ולעשר פירותיהם של יתומים קטנים כדי להאכילם ואע"פ שלא נתמנה להן אפוטרופוס לא מאביהן ולא מבית דין אלא סמכו עליו לעשות על פיו אפילו הכי דינו כאפוטרופוס.

'כן תרימו גם אתם' ולא התורם את שאינו שלו ואין שותף יכול לתרום על חלק חבירו שלא מדעתו, ולא אריס על חלק בעל הבית, ולא אפוטרופוס בפירות היתומים להניח התבואה באוצר עד שיגדלו.

אפוטרופוסין מוכרין עבור היתומים בהמה עבדים שפחות בתים שדות כרמים פירות יינות שמנים וסלתות להאכיל ולא להניח המעות, ועושין להן לולב ערבה סוכה ציצית שופר ספר תורה תפילין מגילה, ודווקא דברים שיש להן קצבה אבל לא דברים שאין לו קצבה כגון צדקה פדיון שבויים תנחומי אבלים, שהן מצויים תמים ונכסיהם כלים.

אין אפוטרופוסין רשאים לדון עם הבא לעורר על נכסי יתומים שמא יתחייבו בטענותיהם ולכשיגדלו ידונו עמו, אבל לדון לזכות בשבילם ידונו ואם נתחייבו אין היתומים נפסדים.

סיכומי התוספות

1. לתוס': מלוה על פה גובה מבני חרי דמאן דיזיף בצנעא יזיף, וספיקת הש"ס הוא בשאר חובות כמכר שעושים בפהרסיא

2. אבל גובין מבני חורין ולא חיישינן לצררי.

3. לתוס' אין נשבעים על טענת קטן גם אם בא על טענת אביו.

אין אפוטרופוסין רשאים למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברעה ולגאול ביפה שמא ישתדפו השדות, ולא ימכור שדות וליקח עבדים, ולמכור עבדים ליקח שדות לת"ק מוכרין לרשב"ג לא ימכור שמא יצא ערעור על העבדים.

אין אפוטרופוסין רשאים להוציא עבדים לחירות, לת"ק אפילו אם העבדים פודין את עצמם בממון שניתן להם על מנת שאין לרבן רשות בהן, אבל מוכרין אותן לאחרים לתקנת היתומים כגון להאכילן או ליקח שדות והלוקחים מוציאים אותן לחירות, לרשב"ג העבדים פודין את עצמן מיד האפוטרופוס דהוה כמוכר את העבד לעצמו.

אין עושיני אפוטרופוס לא נשים דאין דרכן לצאת ולבא ולטרוח, ולא עבדים דאינם נאמנים, ולא קטנים דאינם בני דעת, אבל רשות ביד אבי יתומים למנותן.

ר"מ מנע אפוטרופוס מלמכור קרקעות ולקנות עבדים, אע"פ שהראו לו בחלום אני להרוס ואתה לבנות, משום דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.

השטן היה מתגרה בב' בתים בכל ערב שבת, ר"מ הגיע לשם ג' ערבי שבתות ועשה ביניהם שלום שמע לשטן שאומר ווי דהוציאו ר"מ מביתו.

אפוטרופוס אחד מכר קרקעות וקנה שוורים ולא מחה בו רבי יהושע בן לוי משום דרבי יוסי אמר שמימי לא קרא אשתו אשתי אלא ביתי דכל צרכי הבית נעשים על ידיה והיא עיקר הבית, ולשורו קרא שדי שהוא עיקרו של שדה.

אפוטרופוס שסמכו אצלו יתומים אע"פ שלא נתמנה ע"פ ב"ד או אביהם דינו כאפוטרופוס למכור מנכסיהם לצורכן.

יתומים שמכרו ונתייקר אם הלוקח קנה במשיכה ולא פרע מעות יכולים לחזור דנכסי יתומים הן כהקדש דנקנין בכסף ולא במשיכה, וכן אם נתן כסף ונתייקר יכולים לחזור דלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש שהרי הדיוט יכולים לחזור בהם, זול אם קנה במשיכה לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש ואין הלוקח יכול לחזור, אם נתן מעות לא אמרינן ככה"ג דנכסי יתומים הן כהקדש דקנה בדמים דלפעמים צריכים למעות ולא יתנו להם הלוקחים עד שיתנו הפירות.

יתומים שקנו ונתייקר אם קנו במשיכה אין המוכר יכול לחזור בו דלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש דהדיוט אינו יכול לחזור, נתנו מעות לא אמרינן ככה"ג דנכסי יתומים הן כהקדש דקונה בדמים דאם כן יאמר הלוקח דנשרפו חטיך בעליה, זול אם קנו במשיכה לא אמרינן ככה"ג נכסי יתומים הן כהקדש דקונה רק בדמים ויכולים לחזור דלפעמים הם צריכים לפירות ולא יתנו להם עד שישלמו מעות.

דף נ"ב ע"ב

מוכרין קרקע דיתומים בלי הכרזת ל' יום לצורך תשלומי מס מפני שגבאי המלך נחוץ, למזונותם ולצורך קבורה.

רב נחמן לא מנע אפוטרופוס ללבוש מנכסי היתומים דצורך היתומים הוא שיהא נראה כאדם חשוב ודבריו יהיו נשמעים, ואם ראו שאוכל ושותה באופן שאינו אמוד לכך אין חושדין אותו אלא תולין שמצא מציאה, ואם יש עדים שמפסיד נכסי היתומים נחלקו אם מסלקין אותו, ולהלכה מסלקין אותו.

אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים לת"ק ישבע דאם לא היה לו הנאה מאביהם לא היה אפוטרופוס ומשום שבועה לא ימנע את עצמו, וכן תני שישבע מפני שהוא כנושא שכר, מינהו בית דין לא ישבע דהסכים להיות אפוטרופוס רק לעשות טובת חנינם לבית דין ומשום שבועה ימנע את עצמו, לאבא שאול מינהו בית דין ישבע דלא ימנע משום כך דיש לו טובת הנאה מזה שיצא עליו

קול דנאמן הוא שהרי בית דין סומכין עליו, מינהו אביהם לא ישבע דאהבה וריעות בעלמא היה ביניהם ומשום שבועה ימנע את עצמו, לשמואל הלכה כאבא שאול, לרבי אליעזר בן יעקב שניהם נשבעים, ומסיים הברייתא דהלכה כמותו.^ט

המטמא טהרותיו של חבירו, המדמע חולין בתרומה, והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב (עי' דף נ"ג דעת ר"מ).

מנסך דתנן דחייב במזיד לשמואל היינו מערב יין נסך ביין כשר דאי מנסך ממש פטור מתשלומים דחייב מיתה וקם ליה בדרבה מיניה, ואין ללמוד ערב ממדמע דלא ילפינן קנסא מקנסא, לרב היינו מנסך דכשך ידו בתוכו לשם ע"ז דמשעת הגבהה קונה דהגביהו על מנת לגזולו ואינו מתחייב בנפשו עד שעת ניסוך,^י אבל מערב היינו מדמע וילפינן קנסא מקנסא.

יום המישי פרשת משפטים - כ"ה שבט תשע"ו

דף נ"ג ע"א

היזק שאינו ניכר - לחזקיה דבר תורה הוה היזק וחייב גם במזיד, ופטורוהו בשוגג כדי שיודיעו אבל במזיד כיון שנתכוין להזיקו ודאי יודיעו, לרבי יוחנן דבר תורה לא הוה היזק וחייבוהו במזיד שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו.^{יא}

הכהנים שפגלו במקדש במזיד חייבין לחזקיה מפני תיקון העולם פטור בשוגג, ולרבי יוחנן מפני תיקון העולם חייבוהו במזיד.

העושה מלאכה במים של פרה אדומה ובפרה אדומה עצמה פסלו, ודינו כהיזק שאינו ניכר, ואם פסלו רק מכך מחשבתו ולא עשה בה מלאכה הפוסלת אותו כגון שהכניס הפרה למקום אסיפת הבהמות כדי שתניק ואף נתכוין שתידוש, או מי חטאת שידע משקלה ושקל כנגדה והסיח דעתו משמירתן גרמא בעלמא הוא ופטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.

דף נ"ג ע"ב

גזל מטבע ופסלתו מלכות, תרומה ונטמאת מאליה, חמץ ועבר עליו הפסח מחזירו בעין ואומר לו הרי שלך לפניך, והגמרא הוכיח מזה דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק דאם שמיה היזק הרי אינו מחזיר לו כמה שגזל.^{יב}

המטמא והמדמע והמנסך לר"מ בין שוגג ובין מזיד חייב, לרבי יהודה בשוגג פטור ומזיד חייב, ואין מוכח דפליגי אם היזק שאינו ניכר שמיה היזק אלא פליגי אם קנסו שוגג אטו מזיד.

המבשל בשבת לר"מ בשוגג יאכל הוא עצמו אף בשבת במזיד לא יאכל, לרבי יהודה בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחר שהמתין בכדי שיעשו במזיד לא יאכל עולמית, לרבי יוחנן הסנדלר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים.^{יג}

לר"מ קנסו שוגג אטו מזיד באיסור דרבנן, דמטמא ומדמע כיון דהיזק שאינו ניכר דלא שמיה היזק ואסור רק מדרבנן, אבל בישול בשבת דאיסור דאורייתא הוא ולא שכיח דעובר עליו לא קנסו, רק במנסך משום חומרא דע"ז קנסו, לרבי יהודה לא קנסו שוגג אטו מזיד באיסור דרבנן דמטמא ומדמע אך באיסור מבשל דאורייתא קנסו משום חומרת האיסור, ומנסך לא קנסו משום חומרא דע"ז בדילי אינשי מיניה ואין צריך לקנסו.

יום שישי פרשת משפטים - כ"ו שבט תשע"ו

דף נ"ד ע"א

הנוטע בשבת - לר"מ בשוגג יקיים במזיד יעקר, ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקר, מפני שישראל מונין נטיעותיהם משנת השביעית כדי לדעת מתי לחללן בשנה הרביעית וכשיוודע

שנטעה בשביעית יבואו להתיר נטיעה בשביעית, ואין מונין נטיעותיהן לשבתות דאין מונין לימים אלא לשנים, ואפילו אם יום ל' שלפני שביעית הוא שבת שהנוטע ל' יום בסוף השנה נחשב שנה והנטיעות מותרים בסוף שתי שנים ומזכירים שנטע בשבת לא חיישינן שיבואו בגלל זה להתיר איסור שבת דנחשדו ישראל על השביעית ולא על השבתות, לרבי יהודה אע"פ דלענין שבת דעבר על איסור דאורייתא קנס בין בשוגג ובין במזיד בנטיעה בשביעית בשוגג יקיים דבמקומו היה איסור שביעית חמור.

זר שאכל תרומה בשוגג אינו משלם מעות אלא תבואת חולין מתוקנין הראוי לחול עליו שם תרומה ועל ידי נתינתו לכהן נעשו קדוש, אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין או טמאין, אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין, שילם חולין טמאין לר"מ אם לא ידע שהן טמאים הוה תשלומין ואע"ג דתשלומין גריעה ושוה פחות ממה שאכל דאוכל תרומה שוגג משלם לפי מדה ולא לפי דמים.

אם ידע שמשלם עם טמאין אין הכהן צריך להחזירו וחוזר הישראל ומשלם חולין טהורים דקנסוהו רבנן מפני שמתכוין להפסיד כהן, לחכמים בין ידע בין לא ידע תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורים, אבל לר"מ לא קנס שוגג אטו מזיד אע"פ דבאיסור רבנן דעלמא קנס שוגג אטו מזיד כיון דבא עכשיו לתקן ולשלם אדם כשר הוא ואין לקנסו.

דם שנטמא וזרקו בשוגג הציץ מרצה והבשר מותר באכילה, במזיד לא הורצה מדרבנן והבשר אסור באכילה והבעלים נתכפרו, ולא קנסינן שוגג אטו מזיד גם לר"מ כיון דנתכוין לכפר.

לעשר ולטבול כלים בשבת אסור מדרבנן משום שבות דנראה כמתקן, ואם עבר במזיד אסור בהן אבל בשוגג לא קנסינן אטו מזיד כיון דנתכוין לתקן.

דף נ"ד ע"ב

אגוזי פרך של ערלה אין בטלין אפילו באלף מדרבנן מפני חשיבותן, אבל מדאורייתא בטל ברוב, ואם נתפצעו ואח"כ נפלו לתוך היתר יעלו, נפלו ונתפצעו לר"מ בין לא נתכוין לפצען בין נתכוין לכך לא יעלו דלר"מ קנסינן שוגג אטו מזיד באיסור דרבנן, ולרבי יוסי ור"ש בשוגג יעלו, לרבי יהודה גם בשוגג אסור אע"פ דבאיסור דרבנן לא קנס שוגג אטו מזיד שאני הכא דחוששין שיערים ויאמר שלא נתכוונתי להעלותם.

שבת קודש פרשת משפטים - כ"ז שבט תשע"ו

דף נ"ה ע"א

חרשת שקיבל אביה קידושין בעודה קטנה אע"פ שהיא אשת איש אעפ"כ מקבלת גיטה שהרי יכול לגרש אשה בעל כרחא ואין צריכים דעתה.

אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי היא מגורשת דלא בעינן דעתה וכדין חרשת שיוצאה בגט, ולא אמרינן דבזה שאמר כנסי שטר חוב ביטל הגט כיון שלא אמר כן לעדים.

קטנה יתומה שנשאת לכהן דאין נישואיה אלא מדרבנן אוכלת בתרומה דרבנן, ולא גזרינן שתבא לאכול תרומה דאורייתא (וגם לא גזרינן שמא עי"ז יאכיל קטן לגדולה דלא תקנן רבנן נישואין לקטן), ואם מתה בעלה יורשה.

חרשת גדולה דישה נישואין מדרבנן שנשאת לכהן אינה אוכלת בתרומה דרבנן גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת ואע"פ דמותרת

סיכומי התוספות

- ט. הלכה כאבא שאול, משביעין רק שלא עיכב ואין נשבעין שלא פשע, אך אם פשע חייב לשלם.
- י. לתוס' לא הגביהו ע"מ לגזולו רק נחלקו אם אמרינן הגבהה צורך ניסוך הוא או אם אמרינן קלב"מ על שעת הגבהה.
- יא. מורה הוראה שטימא את הטהור ונגע בו שרץ משלם אע"פ שהוא היזק שאינו ניכר בשוגג דפשע דלא היה לו לטמאותה להחזיק דבריו.
- יב. גזל תרומה ונטמאת אם היזק שאינו ניכר שמיה היזק קנה בשינוי ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך.
- יג. שוגג דרבי יהודה הוא כמזיד דר"מ, ושוגג דר"י הסנדלר הוא כמזיד דר"י.

משום שלום מלכות, או להורגו, אמר רבי זכריה בן אבקולוס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח, המטיל מום בקדשים יהרג, סבלנותו של רבי זכריה בן אבקולוס החריבה ביתנו, שרפה היכלנו, הגליטנו מארצנו.

גירון קיסר בא לירושלים זרק חץ לכל הרוחות השמים ונפל בירושלים, שאל לתינוק פסוקו ואמר 'ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל' אמר הקב"ה רוצה להחריב ביתו ולקנח ידיו בהאיש המחריבו, ברח ואיגייר ויצא ממנו ר"מ.

זמן חורבן הבית היו בירושלים ג' עשירים, נקדימון בן גוריון שנקדה חמה בעבורו, בן כלבא שבוע שכל הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע, בן ציצית הכסת שהייתה ציצית טליתו נגרת על גבי כסתות, או שהייתה כסתו מוטלת בין גדולי רומי.

אספסיונות קיסר צר על ירושלים ג' שנים, אמרו ג' עשירי ירושלים שהם יזונו העם, א' בחטין ושעורין, וא' ביין מלח ושמן, וא' בעצים, ושכחו רבנן זה של העצים, דרב חסדא מסר כל מפתחות אוצרותיו למשמשו חוץ ממפתח העצים, דאוצר א' של חטין צריך ששים אוצרות של עצים, והיה בידם לזונם כ"א שנים.

אנשים ריקים בירושלים רצו לעשות מלחמה עם הרומים ולא הניחו לרבנן לצאת ולעשות עמהם שלום ושרפו להאוצרות, והיה רעב.

מרתא בת בייתוס הייתה העשירה של ירושלים שלחה שלוחה לקנות סלת, עד שהלך לא מצא, וכן פת נקיה, פת קיבר, קמח שעורין, הלכה בעצמה בלי נעל לחפש משהו לאכול ודרכה על פרש של גלילי בהמה ומתה, וקרא עלה רבן יוחנן בן זכאי הפסוק, 'הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה', או דאכלה גרוגרת דרבי צדוק ומתה מחמת איסטניסותה, כשמתה זרקת כל זהבה וכספה בשוק והיינו דכתיב 'כספם בחוצות ישליכו'.

רבן יוחנן בן זכאי רצה לצאת מירושלים לדבר עם הקיסר, אמר לו אבא סיקרא שיעשה עצמו כחולה וכמת הוציאוהו, אמר להקיסר שלום עליך מלך, אמר לו שחייב ב' פעמים מיתה א' שהתעלל בו דאינו מלך, ב' אם מלך למה לא בא עד עכשיו, א"ל עתיד אתה להיות מלך דכתיב 'והלבנון באדיר יפול', לבנון זה בית המקדש ואדיר זה מלך, ועד עכשיו לא הניחוהו הבריונים לצאת, ובא שליח מרומי שרוצים למנותו למלך, לא היה יכול לנעול ולהסיר נעל, א"ל שמועה טובה תדשן עצם ושיעבור לפניו שונאו ויכה רוחו ונעל נעלו, וביקש ממנו יבנה וחכמיה ושלא יהרג משפחת הנשיא שלא תכלה שולטנות בית דוד ורופאים לרפאות רבי צדוק, וביקש רק הצלה מועטת דשמא לא יתנו לו יותר.

דף נ"ז ע"ב

רבי צדוק התענה מ' שנה שלא ליחרב ירושלים, רפואתו אח"כ הייתה דיום ראשון השקוהו מים שנישורו בהם סובין, למחר מים ששרו בהם סובין גסים וקמח מעורב בהן, למחר מים ששרו בהם קמח עד שנתרחב מעיו מעט מעט.

טיטוס הרשע חירף וגידע כלפי מעלה עבר עבירה על ס"ת בקדשי הקדשים, גידר פרוכת בסיף נעשה נס והיה דם מבצבץ ויוצא וסבר שהרגו ית', נטל פרוכת ועשהו סל גדול והניח בה כל כלים שבמקדש ונתגלה לו ממונן של ישראל שהייתה טמונה והושיבן בספינה להשיבח בעירו, עמד עליו רוח סערה בים אמר כמדומה אין גבורתו אלא במים כפרעה וסיסרא אם גיבור הוא יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה, נכנס יתוש בחוטמו ונקר במוחו ז' שנים, שמע קול קורנס ושתק, לנכרי נתן ד' זוזים להכות לפניו, לישראל אמר דיי שאתה רואה שונאך, אחר ל' יום כבר לא עזר, כשמת מצאו במוחו כצפור דרור משקל ב' סלעים או כגוזל בן

לאכול אפילו תרומה דאורייתא דאין לה דעת ודינה כקטנה דאין בית דין מצווין עליו להפרישו גזרינן שמא יאכיל חרש בפקחת, אע"פ דגם היא מן הדין מותרת לאכול בתרומה דרבנן שהרי יש לה עימו נישואין דרבנן גזרינן שמא יאכילנה תרומה דאורייתא. הגוזל קורה ובנאו בבירה לב"ש מקעקע כל הבירה כולה ומחזירו לבעליו, לב"ה אין לו אלא דמי הקורה בלבד, דאם צריך להחזיר הקורה ימנע מלעשות תשובה.

חטאת גזולה מכפרת אם לא נודעה לרבים שהיא גזולה, לעולא דבר תורה אינה מכפרת דיאוש בלי שינוי רשות אחר היאוש לא קני לענין קרבן ולא קרינן 'קרבונו', ואוקמיה רבנן ברשותו אם לא נודע ומכפרת שלא יהו כהנים עצבין שאכלו חולין בעזרה ונמצא מזבח בטל⁷, לרב יהודה דבר תורה מכפרת דיאוש בלי שינוי רשות קונה ותקנו רבנן דאם נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות¹⁰.

דף נ"ה ע"ב

גנב והקדיש ואחר כך טבח ומכר משלם תשלומי כפל משום דבשעת גניבה הייתה חולין, ואינו משלם תשלומי ד' וה' דבשעה שטבח ומכר הייתה הקדש ואין תשלומי כפל וד' וה' בהקדש, ואם שחטו בחוץ חייב כרת גם אם יאוש בלי שינוי רשות אינו קונה דקנסוהו רבנן ואוקמוהו ברשותו משעה שהקדישה שיחול עליה הקדש ושיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמיה ברשותו לענין כפרה, ולא אוקמוהו ברשותו משעת גניבה שלא יהיה חוטא נשכר בגזוטיה וולדותיה.

ג' גזירות היה ביהודה במלחמת טיטוס א' כל שאינו הורג ישראל בכל מקום שימצאו יהרג ב' מי שיהרג ישראל יקבל ד' זוזים, ג' כל מי שיהרוג ישראל יהרג¹¹.

בשתי גזירות הראשונות יש בה דין סיקריקון שאם נתן לו הישראל קרקעו בפדיון נפשו קנה העכו"ם דהקנהו בלב שלם, בגזירה שלישית לא הקנה לו בלב שלם ואם לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל דהישראל מכר לו דירא מהסיקריקון או משום דיותר נוח לו להוציאו מלוקח השני, אבל לקחו מהישראל וחזר ולקחו מן הסיקריקון מקחו קיים, לב"ד של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע, ואם יש ביד הבעלים ליקח השדה ממנו הוא קודם לכל אדם לקנותו, רבי הושיב ב"ד ותקנו שאם שהתה בפני סיקריקון י"ב חודש כל הקודם ליקח זכה ונותן לבעלים רביע.

לקח מן האיש קרקעת אשתו או קרקע המיוחדת לכתובת אשתו ואחר כך לקח מן האשה מקחו בטל, לקח מן האשה וחזר ולקח מבעלה המקח קיים.

'אשרי אדם מפחד תמיד' שדואג לראות הנולד שלא תארע תקלה ממעשיו, ולא כההיא דקמצא בר קמצא חרוב ירושלים ע"י, ועל תרנגול ותרנגולת חרוב טור מלכא, ומשום דופן של מרכבת נשים חרוב ביתה.

יום ראשון פרשת תרומה - כ"ח שבט תשע"ז

דף נ"ז ע"א

משום קמצא ובר קמצא חרב ירושלים, א' עשה סעודה אמר למשמשו לקרות קמצא אוהבו וקרא לבר קמצא שונאו, ציוהו לצאת ביקש ממנו שיניחנו וישלם לו מה שאכל ושתה, דמי חצי סעודה, דמי כל הסעודה, אחז בו והוציאו, אמר דכיון שישבו שם חכמים ולא מיחו משמע דהסכימו למעשיו, הלשין לקיסר שמרדו בו היהודים, שלח הקיסר קרבן לראות אם יקרבהו, הטיל בו מום הפוסל למזבח ולבמות שלהם אינו מום, רצו להקריבו

סיכומי התוספות

י. ופטרין אותו מחטאת דב"ד עוקרין דבר מן התורה בשב ואל תעשה.

טו. לר"ת לעולא יאוש כדי בעלמא קונה רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה לא קנה, וכן במקום מצוה משום מצוה הבאה בעבירה, לר"י לעולא יאוש לא קנה רק אם שינוי השם, וקרבו אע"פ שיש שינוי השם כיון דאינו קניי אלא מחמת שהקדיש פסליה רחמנא להקרבה משום מצוה הבאה בעבירה, ולענין ברכה ראוי להחמיר אפילו אם קנו לו מעיקרא דאין ראוי להזכיר שם שמים עליו.

טז. חושים בן דן היכה את עשיו ושמא לא מת מאותו הכהה עד שהרגו יהודה ולכן גזרו הרומיים על יהודה תחילה.

שנה משקל שני ליטרין ופיו של נחושת וצפורניו של ברזל, לפני מותו ציוה שישרפוהו ויפזרוהו אפרו על ז' ימים.

יום שני פרשת תרומה - כ"ט שבט תשע"ו

דף נ"ז ע"א

אונקלוס רצה להתגייר שאל לטיטוס ע"י אוב מי חשובים בעולם העליון, א"ל ישראל אבל יש להם הרבה מצות ולא תוכל לעמוד בהם אבל אם תתגרר בהם תהיה לראש, שאלו איך דנים אותו ואמר במה שדנתי על עצמי כל יום מאספים אפרו ודנין אותו ושורפין אותו ומפזרין אפרו על ז' ימים, שאל לבלעם ואמר ישראל חשובים בעולם העליון לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים, ודנין אותו בש"ז רותחת, שאל לפושעי ישראל וענו טובתם דרוש רעתם לא תדרוש כל הנוגע בהן כאילו נוגע בבת עינו, ודנין אותו בצואה רותחת דכן דנין כל המלעיג על דברי חכמים.

כמה גדולה כחה של בושא שהרי סייע הקב"ה את קמצא והחריב ביתו ושרף היכלו.

על תרנגול ותרנגולת נחרב מדינת הר המלך, היו מוציאים תרנגול ותרנגולת לפני חתן וכלה כלומר פרו ורבו כתרנגולים, פעם נטלוהו גדוד רומיים מלפניהם נפלו עליהם היהודים אמר לקיסר שמרדו בו היהודים, היה שם א' שקפץ מיל והורג ביקש הקיסר מה' שלא ימסרנו ולמלכותו בידו, נכשל ההוא ואמר 'הלא אתה א' זנחתנו ולא תצא א' בצבאותינו' ולא כדוד שאמר כן בלשון תמיה, נחש הוציא מעיו ומת אמר הקיסר הואיל שקרה נס אניחם, שמחו היהודים והדליקו נרות עד שהיה אפשר להכיר צורה בטבעת רחוק מיל מרוב הנרות, אמר יהודים צוחקים ממני חזר עליהם בג' מאות אלפים שלופי חרב והרגו בג' ימים ולילות, ובצד השני היו חוגגים ולא ידעו אלו באלו.

ס' רבוא עיירות היו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת היו בה כיוצא מצרים חוץ מג' שהיו כפלים כיוצאי מצרים כפר ביש שלא נתנו לאורחים ליכנס לביתם, כפר שחליים שהייתה פרנסתן מן מאכל הנקרא שחלים, כפר דכריא שהיו נשותיהן יולדות זכרים תחלה ונקבות בסוף ופוסקות, ואע"פ שאחר החורבן אין הר המלך מחזיק אפילו ס' רבוא קנים משום דארץ ישראל נקראת ארץ כצבי דאין עורן מחזיק בשרן אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה הוא מורוח.

בכפר סכניא של מצרים היו צדיקים, דארוס וארוסתו שנשבו לבין עכו"ם והשיאום זה לזה אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך ולא נגע בה עד יום מותו, אמרה סיפדהו שזלזל ביצרו ולא חשבוהו ונתגבר עליו יותר מיוסף, דכל יום במטה ובאשתו, עוד היה שם שעמדו מ' מודיות בדינר נתייקר התבואה במודיא אחת ומצאו אב ובנו שבא על נערה מאורסה ביום הכיפורים וסקלום וחזר השער למקומו, עוד שם א' נתן עיניו לגרש אשתו והייתה כתובהה מרובה האכיל והשקה ידידיו ושיכרן השכיבן על מטה א' עם לובן ביצה העמיד עליהן עדים ובא לב"ד, אמר בן ביטא כך מקובלני משמאי הזקן לובן ביצה סולד מן האור וש"ז נדחה מן האור ומצאו כדבריו והביאוהו לב"ד והלקוהו והגבוהו כתובהה ממנו, ואע"פ דהשאר היו צדיקים נענשו דלא התאבלו על ירושלים.

על אופן של מרכבת נשים נחרב ביתר דנהגו כשנולד ילד שתלו ארז וכשנולד ילדה שתלו מין ארז הנקרא תורניתא, וכשנשאו עשו ממנה חופה, פעם עבר מרכבת בת המלך ונשבר אופן המרכבה וקצצו האילנות ונפלו עליהם היהודים ואמרו לקיסר מרדו בך היהודים.

אלף ראשי גייסות נכנסו לביתר והרגו בה אנשים נשים וטף עד שהלך דמן ונפל לים הגדול ברחוק מיל, שני נחלים היו שם שהיו שני חלקים מים ואחד דם מהרוגי ביתר, ז' שנים בצרו עכו"ם

כרמיהן מדמן של ישראל.

דף נ"ז ע"ב

נבזראדן הרג בבקעה אחת רי"א רבוא, ובירושלים צ"ד רבוא על אבן אחת - סנהדרי גדולה וקטנה, בחורים ובתולות, תינוקות של בית רבן כדי לפייס דמו של זכריה ולא נח, אמר 'זכריה זכריה טובים שבהן איבדתים ניחא לך דאבדינהו לכולהו' ונח דמו של זכריה, הרהר בתשובה ואמר אם על נפש אחת כך ק"ו אני, ברח שלח צוואה לביתו ונתגייר.

נעמן גר תושב, נבזראדן גר צדק, מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים, שמעיה ואבטליון מבני בניו של סנחריב למדו תורה ברבים.

'הקול קול יעקב' וכו', הקול - דראה יצחק בנבואה קול הצווחה כשהרג אדריינוס באלכסנדריא של מצרים ס' רבוא על ס' רבוא כפלים כיוצאי מצרים, 'קול יעקב' זה אספסינוס קיסר שהרג בביתר ד' מאות רבוא או ד' אלפים רבוא, 'הידיים ידי עשיו' זו מלכות הרשעה שהחריבה את ביתינו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצינו, או הקול קול יעקב דאין לך תפלה שמועלת שאין בה זרעו של יעקב, הידיים ידי עשיו אין לך מלחמה שנוצחת שאין בה מזרעו של עשיו.

'על נהרות בבל' - הראה הקב"ה לדוד חורבן בית ראשון, ובית שני דכתיב 'זכור ה' לבני אדום'.

'כי עליך הורגנו כל היום' - ד' מאות ילדים וילדות נשבו לקלון, טבעו הילדות עצמן בים, ונשאו הילדים ק"ו בעצמן, או אשה ושבעה בניה שלא רצו להשתחוות לע"ז, ואמר להם אמם 'לכו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח א' ואני ז' יצאת בת קול ואמרה 'אם הבנים שמחה', או זו מילה, או תלמידי חכמים שמראין שחיטה בעצמן, או משום שממיתין עצמן על דברי תורה דכתיב 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' דאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה.

יום שלישי פרשת תרומה - ל' שבט תשע"ו

דף נ"ח ע"א

מ' סאה קצוצי תפילין של יד נמצאו על הרוגי ביתר וג' קופות של ארבעים סאה תפילין של ראש וי"א מ' קופות של ג' סאה.

ד' קבין מוח נמצאו על אבן אחת וי"א ט' קבין.

'בני ציון היקרים המסולאים בפז' שהיו מגנין הפז ביופיין, חשיבי רומי היו קושרין אותן למטותיהן במקום צורות נאות.

ד' מאות בתי כנסיות היו בביתר ובכל אחת ד' מאות מלמדי תינוקות, ולפני כל מלמד ד' מאות תינוקות של בית רבן וכשהיה אויב נכנס היו דוקרין אותן במקליהם וכשגבר אויב כרכום בספריהם והציתום באש.

רבי יהושע בן חנניה אמר לרבי ישמעאל בן אלישע כשהיה תינוק 'והיה בבית האסורים מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים' ענה 'הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו' אמר מובטחני בו שירדה הוראה בישראל ולא זז משם עד שפדאו בממון הרבה".

בנו ובתו של רבי ישמעאל בן אלישע נשבו לב' אדונים ונשאו זה לזה והיו בוכין כל הלילה זה בזוית זה אני כהן בן כהנים איך אשא שפחה וזו בזוית זה אני כהנת בת כהנים גדולים אנשא לעבד כיון שעלה עמוד השחר הכירו זה את זה ונפלו זה על זה וגעו בכיה עד שיצאה נשמתו.

צפנת בת פניאל נתעלל בה שבאי והלבישה ז' חלקים והוציאה למוכרה בא אדם אחד מכוער ביותר וכו' אמרה רבש"ע אם עלינו לא חסת על קדושת שמך הגבור למה לא תחוס.

אחד נתן עיניו באשת רבו הוצרך רבו ללות א"ל שגר אשתך אצלי

סיכומי התוספות

י. בשעת הגזירה מותר להרוג עצמו כשדואג מייסורים.

יח. כשיש סכנת נפשות פודין שבויים יותר מכדי דמיהן, וכן במופלג בחכמה.

ואלונו שהה אצלו אמר היכן היא אמר אני פטרתי לאלתר שמעתי שהתינוקות נתעללו בה גרש אותה אמר כתובתה מרובה אמר אני אלווד גרשה ונשאה, לא היה לו לפורעו אמר לו עשה עמי בחובך והיו יושבין ואוכלין ושותין והוא עומד ומשקה עליהן והיו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן ועל אותה שעה נחתם גזר דין וי"א על שתי פתילות בנר אחד.

דף ג"ח ע"ב

לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבעל הבית וכן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דמקחו בטל"י, לרב היינו דווקא דאמר(ה) לך חזק וקני, אבל כתב(ה) לו שטר קנה דכולי האי לא היה עושה אם לא דגמר דעת למכור, לשמואל לא גמרו דעתן אלא אם כתבו לו אחריות על השדה.

לוקח מסיקריקון ואכלה ג' שני חזקה וטען להבעלים חזרתי ולקחתי ממך כתקנת חכמים אין לבעליו עליו כלום, וכן אם מכרו לוקח ראשון ללוקח שני, אבל אם לא טען לוקח ראשון לא טענינו לו, וללוקח שני טענינו וכן ליורשי לוקח ראשון ואפילו להסובר דבעלמא לא טענינו ללוקח דסתם הקונה מסיקריקון אינו מוציא מעותיו בחנם וקונה על פי הבעלים.

עכו"ם שאנס קרקעו של ישראל מחמת חוב או גזילה בעלמא ומכרו לישראל ושהה ביד הלוקח י"ב חודש אין בו דין סיקריקון שצריך לתת לבעלים רביע אלא מחזיר הקרקע בחנם, דווקא בסיקריקון גמר ומקנה אגב אונס מיתה.

אין זכות ללוקח מסיקריקון שישאר הקרקע בידו אלא אם שהה בידו י"ב חודש.

אין דין אנפרות בבבל דאין צריך להחזירו לבעלים חנם כיון דיש שם שלטון ולא הלך להתלונן לפניו תלינו שמחל לו.

המקבל שדה של בורח לפרוע המס של קרקעו ולאכול פירותיו ושילם מס של ג' שנים ובנתיים בא הבעלים הניח מעותיו על קרן הצבי דלא היה לו להקדים וליתן על ג' שנים.

בית דין של אחריהם אמרו הלוקח מסיקריקון נותן לבעלים רביע, לרב כשהעכו"ם מכרו פיחת חומש ולכן אם לקחה מן העכו"ם במנה נותן להבעלים שווי רביעית מנה מן הקרקע או במעות, לשמואל העכו"ם מוכר לו פחות רביע לפיכך נותן לו רביע מן הקרקע עצמו או במעות שהוא שליש מנה.

יום רביעי פרשת תרומה - א' אדר א' תשע"ו

דף ג"ט ע"א

רב היה בבית דינו של רבי כשתקנו שכל הקודם ליקח מהסיקריקון זכה ושאלו אותו ראשון מה דעתו נוטה, דבית דינו של רבי התחילו למנות מן הקטנים משום הפסוק 'דלא תענה על ריב לנטות' וכתב חסר יו"ד ודרשינו לא תחלק על רב מופלא שבבית דין, ולחכמים הפסוק נאמר בדיני נפשות אבל בממונות מתחילין מן הגדול.

מימות משה עד רבי לא מצינו תורתו וגדולתו של ישראל שמשעה שעמד בגדולה היה אז יחיד בתורה ואין אחר כמותו, יהושע היה גם אלעזר, אלעזר היה פנחס, פנחס היו זקנים, שאול היה שמואל, דוד היה עירא היאירי, שלמה היה שמעי בן גרא, חזקיה היה שבנא, עזרא היה נחמיה בן חכליה, וכן מימות רבי עד רב אשי ואע"פ שהונא בר נתן היה תורה וגדולה מ"מ היה נכנע לרב אשי.

חרש מה שרומז בידיו וראשו במכירת מטלטלין קיים וכן מה שמרמזין לו, לכן בתירא אפילו בעקימת שפתיים אע"פ שאינו סימן ניכר כרמיזה.

סיכומי התוספות

יט. חתימת האשה על שטר דבעלה לא מהני אלא אם כתבה על שטר בפני עצמה.

כ. ב"ד דרבי מן הדין בממונות פתחו מן הגדול אלא משום ענווה לא היה רבי פותח.

כא. כהן נוטל מנה יפה ראשון במעשר עני וצדקה ומחברים ומסובים בסעודה, ולא בשותפות.

כב. כהן אינו יכול למחול לקרות ראשון בזמן הזה גם בחול.

כג. אין בבהכ"נ רק כהנים אחד קורא במקום ז' ומברך ז' פעמים לפניו ולאחריה.

חרש שנשא משנתחרש כשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה, ויש שתי לשונות בדעת רב נחמן אם לרבי יהודה בן בתירא מהני בגט עקימת שפתיים כשם דסובר דמהני לענין מכירת מטלטלין.

הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין משום כדי דחייו, ותלוי בכל קטן לפי חריפות הדעת שלו מכן שש ולמעלה.

שיעור הפעוטות לחזור ממכרן אם טעו הוא כגדול דעד שתות קנה ומחזיר אונאה יותר משתות בטל המקח.

מתנת הפעוטות נחלקו אם אין בו כדי חייו ולא הוה מתנה או דיש בו כדי חייו דנותנין מתנה לפי שהמקבל הטיב להם, בין מתנת שכיב מרע בין מתנת בריא בין מרובה בין מועטת.

ויאמר לאשר על המלתחה הוצא לבוש לכל עובדי הבעל, מלתחה היינו מיני פשתן שחוט נמלל ונמתח ע"י מלילה שמוטל באצבעותיו כשהוא טווה.

מיני פשתן דק וטוב דסיבני וחומס אפילו הוא טלית גדולה למידתו כשהוא מקפלה לא היתה יותר מאגוז וחצי, מין דסלסלה ומלמלא גדול כפרי דפיסתקא ופלגי דפיסתקא.

דף ג"ט ע"ב

כהן קורא ראשון דכתיב 'וקדשתו' לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון, והתורה אמרה כן מפני דרכי שלום.^א

אחר כן קוראין לוי דכתיב 'ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי', או דכתיב 'ונגשו הכהנים בני לוי' ואחר לוי קורין ישראל.

הבוצע פושט ידו תחילה בקערה ללפת בו את פרוסת המוציא, ואם בא לחלוק כבוך לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו, ודווקא בסעודה אבל לענין קריאת התורה בבית הכנסת אין כהן חולק כבוד ללוי ולוי לישראל מפני דרכי שלום ודווקא בשבתות וימים טובים דיש שם רבים ובשני וחמישי מותר.^ב

רב הונא היה ישראל וקרא ראשון אפילו בשבתות וימים טובים ואין זה נגד תקנה דדרכי שלום דאפילו רבי אמי ורבי אסי שהיו כהנים חשובים דארץ ישראל היו כפופים לו.

אין שם כהן איבד הלוי את כבודו ואינו קורא כלל וי"א שאין סדר לדבר ויכול להקדים הישראל לפניו.

אין שם לוי אותו הכהן שקרא ראשון חוזר וקורא, אבל כהן אחר לא משום פגמו של ראשון.^ג

לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם דלא ידעו מי הוא הפגום או דיאמרו דהראשון אינו לוי ולכן חזרו וקראו לוי או יאמרו דהשני הוא ישראל, אבל שני כהנים זה אחר זה לא יקרא משום דהיוצאין לא ידעו דעלה למנין שבעה אע"פ דידועין דאביו היה כהן דיאמרו שנשא פסולה, אבל לא יאמרו דהשני פגום כיון דידעו דאביו הוא כהן ונשא פסולה דאכתי אינו לוי ולמה קרא במקום לוי.

ואלו דברים שאמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי, אין משנין העירוב להניחו בבית אחר, בור בשדה שהוא קרוב לאמת המים אותו שדה משקה ראשון, מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום, ולרבי יוסי גזל גמור מדרבנן, מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום, לרבי יוסי גזל גמור מדרבנן, עני החותך בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום, לרבי יוסי גזל גמור מדבריהם, אין ממחין ביד עניי עכו"ם בלקט שכחה ופאה.

יום חמישי פרשת תרומה - ב' אדר א' תשע"ו

דף ס' ע"א

אחר שקראו כהן ולוי תקנו סדר בשבתות משום דרכי שלום,

וקורין תלמידי חכמים הממונין פרנסים על הציבור, ואחריהן ת"ח הראויין למנותם פרנסים על הציבור ששואלין אותן דבר הלכה בכל מקום ואומרה, ואחריהן בני ת"ח שאבותיהן ממונין פרנסים על הציבור, ואחריהן ראשי כנסיות, וכל אדם.

אין קורין בחומשין בבית הכנסת שלא נכתב בו רק חומש של התורה מפני כבוד הציבור.

ספר שנכתב בו ההפטורות לרבה ורב יוסף אסור לקרות בו בשבת שאין כותבין פחות מספר שלם לעצמו, למר בר רב אשי אסור גם לטלטלו משום דלא אפשר לקרות בו, ומסקנת הש"ס דמותר לטלטלו ולקרות בו דמותר לכתבו משום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' כיון שאין כל ציבור יכולה לכתוב נביאים שלם.

כל פרשה שנאמרה למשה במשך ארבעים שנה, לרבי יוחנן משום רבי בנאה מגילה מגילה ניתנה דהיה כותבה ולבסוף מ' שנה חיברן בגידין ותפרן, לריש לקיש תורה חתומה ניתנה דהיו סדורות למשה על פה עד סוף מ' שנה ולאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן כתבן.

מגילה של פרשת התורה לתינוק להתלמד בה לת"ק אין כותבין, אפילו להסובר דתורה מגילה מגילה ניתנה אחר שחיברן משה יחד, ואם דעתו להשלים מותר, לרבי יהודה מותר לכתוב מבראשית עד דור המבול, ומהתחלת ויקרא עד ויהי ביום השמיני שהוא גמר ציווי הקרבנות.

הילני המלכה עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה לכתוב משם פרשיות לסוטות הבאות, ולהסובר דאין כותבין תורה מגילה מגילה הייתה כתובה תיבה שלימה דתחילת כל פסוק ואח"כ ראשי תיבות.

ח' פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן, פרשת כהנים, ליום, טמאים, שילוח טמאים, אחרי מות, שתויי יין, נרות, פרה אדומה. והוצרכו לכו ביום ונכתבו כל אחת במגילה לבדה לפי שמוכרות ורחוקות זו מזו בתורה, ונמסרו בו ביום,

דף ס' ע"ב

רוב התורה לרב אלעזר תלויה בדרשות הנלמד בי"ג מידות ממה שכתוב בתורה, ומיעוט שאין רמז בתורה אלא נאמרה למשה על פה, לרבי יוחנן רוב על פה ומיעוט בכתב.

כתיב 'כתוב לך את הדברים האלה' וכתוב 'כי ע"פ הדברים האלה' דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה ודברים שעל פה אי אתה לכותבן בכתב.

רבי יוחנן ור"ל היו מעיינין בשבת בספר של אגדות אע"פ דאסור לכתוב תורה שבע"פ משום דמותר לעשות תקנה לשם שמים כיון שנתמעט הלב והתורה משתכחת

'כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל' לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה.

מניחין העירוב בבית ישן מפני דרכי שלום, לא משום כבודו של בעל הבית אלא הואיל והורגל העירוב להיות שם אם לא יראוהו יחדשו שבני החצר מטלטלין בלי עירוב.

שדות שעל שפת הנהר אם אינם צריכים לסכור הנהר כדי שיקבלו כל השדות מים כל הרוצה לדלות ידלה, ואם צריכים לסכור לרב התחתונים ישקו תחילה, ולשמואל העליונים ישקו תחילה, ואם עוברת דרך בורו ואין צריך לסכור הנהר כדי שיתמלא מודה שמואל, להלכה לר"ה בר תחליפא כל דאלימ גבר, וי"א הלכה כשמואל בדינא⁷¹.

תלמידו דאביי רצה להשקות שדהו דאביי במקומו כדי שיקבע עמו שיעור, ואמר לעליונים שהתחתונים משקין תחילה ולתחתונים אמר שעליונים משקין תחילה ובנתיים סכר הנהר והשקה שדהו דאביי ולא רצה אביי לטעום הפירות של אותו שנה.

בני נהר שכרו מלמעלה משדותיהן והסיבוהו סביב שדותיהן ובגלל כן צפין המים דרך שאר השדות אם אינם יכולים בני שאר השדות להעמיק המים אצל שדותיהם כדי שימשכו המים במרוצה צריכים אותן שחפרו לסתום מסיבתם.

יום שישי פרשת תרומה - ג' אדר א' תשע"ו

דף ס"א ע"א

מצודות חיה ועופות ודגים אם יש להם תוך קנה לו הכלים והגוזל ממנו הוי גזל גמור, אם אין להם תוך לת"ק יש להם גזל משום דרכי שלום ולרבי יוסי גזל גמור⁷².

מציאת חרש שוטה וקטן לת"ק יש בהן גזל מפני דרכי שלום ולרבי יוסי גזל גמור מדבריהם ומוציאין אותו בדיינים, ואינו נפסל לעדות ולשבועה.

עני מנקף בראש הזית אם ליקטן ונתן בידו על הקרקע הרי זה גזל גמור. רבי יאשיה היה דורש לרבים ולפיכך היו בני עירו בקיין בדיינים ולכן קרא עליו רב כהנא הפסוק 'צדיק יסוד עולם'.

מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל ומתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל מפני דרכי שלום.

משאלת אשה לחבירתה החשודה לשמור פירות השביעית ולהצניעם מן הביעור ואילך נפה וכברה וריחיים ותנור משום דרכי שלום.

לא תבור ותטחון עם חבירתה החשודה על השביעית לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה בשעת העבירה.

אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת ומרקדת עמה ואין חוששין שמסייעת ידי עוברי עבירה דטבל, לאביי משום דרוב עמי הארץ מעשרין ומשום דרכי שלום מותר לסייען במקום חשש דרבנן בעלמא משא"כ המוחזק וחשודה על השביעית אסור לסייע, לרבא גם ספק טבל הוה ספק דאורייתא כשביעית, ומותר לסייעה רק אם מוחזק לעשר, ובטומאת חולין דרבנן מותר לסייען משום דרכי שלום.

משתטיל מים לעיסה אסור לסייעה אשת עם הארץ משום דאסור לטמאות חלה בידים מדאורייתא.

אין טוחנין לכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה דאסור דאורייתא היא.

דף ס"א ע"ב

מפקדין תבואה אצל אוכלי שביעית שאין חשודין להחליף. אין מפקדין פירות שהוכשרו אצל כהן החשוד לאכול תרומה בטומאה דחשוד ליגע ולטמאו, אפילו אם הם בכלי חרש המוקף צמוד פתיל דשמא תסיטנו אשתו נדה, ואם לא הוכשרו מותר.

המולך חטין לטוחן כותי או עם הארץ הרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית שאינן חשודין להחליף, ואינן בחזקתן לטומאה שחשודין ליגע ולטמאות, ובמקום שמורין התר ומתכוונים לטובה חיישינן שהחליפו, כגון הנותן לחמותו מעשר מה שנוטל ממנה שחשודה מחלפת דרוצה בטובת בתה ובושה מחתנה (וכן מעשר מה שנותן לה כיון שחשודה להחליף ולהחזיק את שלו ולא יאכילנה מאכל שאינו מעושר) וכן הנותן לפונדקית שמתחלפת לטובת בר בי רב.

אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ בזמן שהאשת חבר טמאה דבימי טומאה אינה רגילה ליגע בטהרות ולא חיישינן שמא תתן לתוך פיה מאכלה של אשת עם הארץ, ולא בזמן שהיא טהורה, לרבי שמעון בן אלעזר אף לא בזמן שהיא טמאה דחברתה נותנת לה ואוכלת דמורה התר לעצמה כיון שהיא טוחנת אז וכשור האוכל בשעת דישה.

סיכומי התוספות

71. לתוס' גם אלו הסוברים הלכה כשמואל בדינא אין הלכה כמותו בבני נהרא.
72. מצודות הוה גזל מפני דרכי שלום רק אם אין אומנתו בכך אבל אם אומנתו בכך מן הדין אסור לקחת ממנו דפסקות לחיותו.